

NİNNİLER

Gebeliğin 17. haftasında kulak gelişiminin tamamlanmasıyla işitme başlar. İşitilen ilk sesler annenin ritmik kalp atışları, bağırsak sesleri ve konuşması esnasında ses tellerinin oluşturduğu titreşimdir. Annenin ses tonu ve duygusal değişimleri bebeği etkilemektedir. 24. haftadan sonra bebeğin dış ortam seslerinden de etkilendiği anlaşılmaktadır.

Bebek doğduktan itibaren kucakta teskin edilme ihtiyacı duyar. Annenin yumuşak ses tonu, müşfik, rahatlatıcı sözleri bebekte sakinleştirici bir etki uyandırır. Bu sırada ritmik bir devrim oluşturmak ve bu ritme uygun bir ezgi ya da ninni mırıldanmak, bebekte “ahenk ve tempo” hislerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.

“Ninni” kelimesi bilinen en eski hali ile, Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. yüzyılda yazılan *Divanu Lüğati't-Türk*'te “balu balu” şeklinde geçmektedir. 16. yüzyılda Karacaoğlan bir dörtlüğünde “nen eylemek” demektir. Ninni, annenin üç-dört yaşlarına kadar çocuğunu kucaklarında, ayağında ya da beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak yahut teskin etmek için hususi bir beste ile söylediği, o anki halet-i ruhiyesini yansıtan, mani türünde dörtlükten meydana gelen bir çeşit türkü olarak tanımlanmaktadır. Kalıplaşmış, herkes tarafından bilinen melodileri olmakla birlikte, her anneye özel besteler ve sözler bulunabilir. Türkülerle kıyaslandığında, ninniler doğaçlamaya daha elverişlidir. Ninniler, bebeği rahatlatmak yanında kültürel değerlerin aktarımında da eğitici bir rol oynar. Doğaçlama ninni sözleri aynı zamanda anne için de bir dertleşme, derdini ortalığa dökme ve rahatlama aracıdır.

*Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı*

*Ninni diyem uykun gelsin
Uzak yoldan baban gelsin
Allah uzun ömür versin
Ninni nazlı yavrums ninni*

Gelişen teknolojiyle ninniler de değişime uğramaktadır. Artık ninni söyleyen oyuncular, ninni albümleri, ninni

dinlenebilen internet siteleri, profesyonel seslendiricilerin ninni performansları var. Bu durum ninni zenginliğini örselemekte ve anne-bebek arasındaki özel ilişkinin derinliğini azaltmakta, diğer yandan bebeğin teskin olmasını yönelik ihtiyacı arttırmakta iken, bir yandan da çok sayıda yeni ninninin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Sözlü ve enstrümental ninniler, eski ve yeni Anadolu ninnileri ve yöresel dünya ninnileri ile müzik piyasası, ninni dinletme geleneğinden faydalanmaktadır.

ÇOCUK OYUNLARI

Ninni döneminde başlayan el berecisi meşguliyetleri, çocuğun zihin, duyu, beden, karakter ve beceri gelişimine paralel olarak yerini yavaş yavaş oyuna terk eder. Bir önhazırlık olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkan, hedefi olmayan ve mutlaka mutluluk getiren bir aktivite olarak tanımlanan oyun, çocukluğun daha sonraki dönemlerinde kuralları olan, yenmek amacı taşıyan, işbirliği veya rekabet gerektiren aktiviteye dönüşmektedir. Genel olarak çocuklar grup oyunlarında daha çok eğlenmektedir.

Türkiye’de geleneksel çocuk oyunları “somut olmayan kültürel miras”ın

önemli bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Geleneksel oyunlar, açık alanda oynanan, bedensel bir çaba ile gerçekleşen, beceri, koordinasyon, hedefe ulaşma, dikkat kesilme gibi birçok motor-beceriye geliştiren aktivitelerdir. Tekerlemeler, söz oyunları, hece tekrarları ve şarkılar eşliğinde yapılan oyunlar Anadolu’nun birçok yöresinde farklı formlarda uygulanmaktadır.

Yarışmalı çekişmeli müzikli çocuk oyunları için “Bezirgânbaşı” iyi bir örnektir. Oyun en az dört kişi ile oynanır. Oyuncuların ikisi sayılarak çıkarılır. Çıkan oyuncular kendilerine, diğer oyuncuların gizledikleri, meyve veya çiçek isimi gibi, birer isim verirler. Karşılıklı olarak kollarını yukarı kaldırarak el ele tutuşurlar. Diğer oyuncular şarkıyı söyleyerek sırayla el ele tutuşmuş olan ebelein kollarının altından geçerler. “Aç kapıyı bezirgânbaşı, bezirgânbaşı / Kapı hakkı ne verisin, ne verisin / Arkamdaki yadigâr olsun, yadigâr olsun / Bir sıçan iki sıçan Üçüncüde kapana kaçan” diyerek bir ve ikinci oyuncuyu kolları arasına hapsedip bırakırlar, üçüncüyü kolları arasına sıkıştırıp diğer oyuncuların duymayacağı bir sesle kendilerine verdikleri isimleri söyler ve bir tercih yapmasını isterler. Söylediği isim kime aitse oyuncu, o ebenin arkasında durur. Şarkı ve geçişler son oyuncuya kadar devam eder. Son oyuncu da tercihini yaptıktan sonra grupların arasına bir çizgi çizilir. Takımlar çekişerek diğer takımı çizgiden kendi tarafına geçirmeye çalışır. Geçiren taraf diğerine “çürük elma” diye bağırır. Bu oyun Hankervan, Kapan Kale, Çürük Elma adlarıyla da bilinmektedir ve varyantları vardır. Oyunun şarkısı Hüseyinî makamında söylenmektedir.¹

Ebe olan oyuncunun bıraktığı mendilin farkedilip farkedilmemesi üzerine kurulan ve “yağ satarım, bal satarım, ustam ölmüş, ben satarım, ustamın kökü sarıdır, satsam onbeş liradır” şarkısı ile oynanan oyun; “portakalı soydum, başucuma koydum, ben bir yalan uydurdum, дума дума dum” şarkısı ile sayışmacalı tekerleme oyunu; “iğne battı, canımı yaktı, tombul kuş, arabaya koş, arabanın tekeri, istanbulun şekeri, hop hop altın top, bundan başka oyun yok” şarkısı ile sayışmacalı tekerleme oyunu Anadolu’da yaygın

Frederic Leighton. Müzik dersi. 1877. Guildhall Art Gallery.

olarak oynanan müzikli çocuk oyunları-na örnektir.

Özellikle yağmurlu günlerde söylenen “Yağmur yağıyor, seller akıyor” şarkısı, çoğu kişinin çocukluk hatıraları arasında yer tutar.

ÇOCUK ŞARKILARI

Türkiye’de okulların ilk sınıflarda müzik eğitiminde kullanılan birçok parça vardır; “Arı vız vız”, “Pazara gidelim”, “Sağ elimde beş parmak”, “Ali Babanın çiftliği”, “Baltalar elimizde” gibi. Çok bilinen bazı parçalar uyarlamadır; bir Alman melodisi olan “Yaşasın okulumuz”, bir Fransız melodisi olan “Yalancı”, özellikle izcilikte söylenen ve bir İsveç melodisi olan “Dağ başını duman almış” gibi.

TRT, çocuk koroları ve çocuk şarkıları güfte ve beste yarışmalarıyla çocuk müziğini desteklemektedir. Çocuk şarkıları içinde “Bir dünya bırakın biz çocuklara” gibi klasikleşenler vardır. Son yıllarda makam müziğine uygun yeni besteler yapılmaktadır. ²

NOTLAR

¹ A. Ceren Göğüş, “Bir Çocuk Oyununun Diakronik İncelemesi: Aç Kapıyı Bezirgânbaşı”, *Milletlerarası 9. Türk Halk Kültürü Kongresi: Müzik Oyun ve Eğlence, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü*, Ankara 2017.

KAYNAKÇA

- ¹ Musamet Başaran. *Oyunlarla Spora Hazırlık*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.
- ² İttr Arda, Seyran Deniz. *Her Güne Bir Oyun*. Resimleyen: Dağistan Çetinkaya. Yapı Kredi Yayınları, 2008. 3. Baskı.
- ³ Amil Çelebioğlu. *Türk Ninniler Hazinesi*. 1995 İstanbul: Kitabevi Yayınları
- ⁴ Doğan Kaya. “Ninni”. *Pertev Naili Boratav’a Armağan*. Haz. Metin Turan. 1998 Ankara.
- ⁵ Ekrem Kırac. “Türk Halk Şiirinde Ritm, Ezgi ve Ninni Söyleme Geleneğinin Rolü”. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 3: 1997.
- ⁶ Ferit Ragıp Tuncor. *Eğitici Çocuk Oyunları*. Esin Yayınevi, 2000 İstanbul.
- ⁷ M. Öcal Oğuz, Petek Ersoy. *Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları*, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, 2007 Ankara.
- ⁸ Sefai Acay, Şiiltan Uşaklıgil, Cahit Terca. *CD’li Çocuk Ezgileri*, Morpa Yayınları, 2004 İstanbul.
- ⁹ Yılmaz Karakaya. “Göstergelimsel Açılan Ninniler”. *Millî Folklor* 61: 2004.

“Bir Dünya Bırakın”,
Söz: Adnan Çakmakçoğlu
Müzik: Salih Aydoğan

